

1944, september 5. 4,00 hod. Bratislava. — Telegram čís. 1339 nemeckého vyslanca Ludina Zahraničnému úradu v Berlíne, v ktorom Ludin odmieta zodpovednosť za Čatlošov útek z Bratislavy.

Citissime!
Tajná rišska vec!

K príkazu, ktorý mi bol dnes doručený prostredníctvom telefonickeho rozhovoru vyslanca Reinebecka s vyslaneckým radcom Gmelinom.

V pondelok 28. augusta bol generál Turanec, dočasne menovaný hlavným veliteľom so všetkými plnými mocami, od 11. hod. dopoludnia hlásený ako nezvestný. Predpokladá sa, že ho zadržali partizáni. Toho istého večera¹ mal Čatloš z poverenia prezidenta prejav, ktorý bol v našom zmysle pozitívny. Z toho vzniklo všeobecné presvedčenie, že Čatloš nie je v nijakom spojení so [skupinou druhej]² strany, ale že tak ako predtým drží s prezidentom. Napriek tomu som ešte toho istého dňa dal podnet k tomu, a dr. Tisu som o to dôrazne žiadal, aby Čatloša dali do čestnej väzby v prezidentskom paláci. Pri tejto úprave zostalo do 1. septembra dopoludnia. Predtým opustil Čatloš prezidentský palác jeden jediný raz s vedomím nemeckého generála, keď 30. augusta na príkaz prezidenta rečnil pred nastúpeným dôstojníckym sborom bratislavskej posádky. Nemecký dôstojník Abwehru dostal príkaz, aby sledoval túto schôdzu, kde mal Č. reč, ktorú možno napokon zase hodnotiť ako pozitívnu. Vzápätí sa zase vrátil späť do prezidentského paláca.

1. septembra sa malo uskutočniť odzbrojenie bratislavskej posádky. Na spoločnej porade s SS-obergruppenführerom Bergerom ako veliteľom pre Slovensko sa uvažovalo o otázke, či sa má odzbrojenie uskutočniť násilím, alebo, vzhľadom na naše slabé sily, studenou cestou. Generál Hubicki napokon navrhol, v snahe zabrániť zbytočnému krviprelievaniu, aby bol generál Č., ktorého označil výslovne za pozitívneho, nasadený pri odzbrojovaní a aby sa mu prostredníctvom prezidenta prikázalo osobne doručiť bratislavskej posádke rozkaz k odzbrojeniu. S týmto návrhom SS-obergruppenführer Berger jednoznačne súhlasil a nariadil jeho prevedenie. V dôsledku toho bol Čatloš požiadaný, aby sa dostavil v sprievode generála Pulanicha k rokovaniu s generálom Hubickim. Okrem toho bol na ceste tam i späť sprevádzaný našim vojenským atašé. Rokovanie sa skončilo o 16,15 hod. a Čatloš predniesol prezidentovi výsledok rokovania v prezidentskom paláci. Nato dostal generál Čatloš od prezidenta rozkaz, aby technicky previedol odzbrojenie spôsobom, ktorý bol dohodnutý na rokovaní. Po rozhovore s prezidentom sa Čatloš v prezidentskom paláci vyslovil pred vojenským atašé, že kým vydá rozkaz k odzbrojeniu, zaviazá každého jednotlivého veliteľa čestným slovom, aby zložil zbrane bez odporu. Rozkazy k odzbrojeniu boli primerane vyhotovené, takže až do neskorých nočných hodín z 1. na 2. septembra nevznikla nijaká pochybnosť o Čatlošovej vernosti Tisovi.³

¹ V texte je chybné datovanie: Turanca zatkli partizáni 29. augusta a tiež Čatloš prehovoril do rozhlasu 29. 8. 1944. —

² V origináli je nečitateľné miesto; preložené podľa zmyslu.

³ Okolnosti svojho úteku z Bratislavy opisuje Čatloš vo svojich spomienkach (AÚD KSS Bratislava). Čatloš píše, že „čestnú“ väzbu skončil 1. 9. 1944 pred 17. hod., keď odišiel do budovy MNO tlmočiť zhromaždeným veliteľom jednotiek Tisov rozkaz na odzbrojenie. Po vydaní rozkazu odišiel autom do delostreleckých kasární a odtiaľ na vlastnom aute cez Sereď, Hlohovec, Topoľčany a Šimonovany do Zem. Kostolian a nakoniec do Hor. Motešíc (2. 9. okolo 6. hod. ráno). Do B. Bystrice dorazil 2. septembra okolo obeda; vtedy došlo k rozhovoru Čatloša s Golianom.

Okolo 23. hod. dostal obergruppenführer Berger telefonické zprávy, ktoré ho pohli k tomu, že teraz už nariadil okamžite zatknúť generála Čatloša. O svojom rozkaze ma upovedomil prostredníctvom vyslaneckého radcu Gmelina, ktorý mi túto zprávu ihneď doručil. Keďže mi neboli známe pohnútky, ktoré viedli k tomuto rozkazu, a voči Čatlošovmu správaniu sa práve v týchto posledných dňoch nebolo z vojenského hľadiska nijakých príčin k výčitkám, poveril som vojenského atašé, aby si služobnou cestou overil príčiny zatýkacieho rozkazu, ktorý vyšiel údajne z najvyšších miest. Krátko nato došla z I A oddelenia vojenského atašé zpráva, podľa ktorej na zatknutí nemali záujem vojenské miesta, ale zatknutie súvisí s čisto politickými záležitosťami. Krátko nato som mal telefonický rozhovor s SS-obergruppenführerom Bergerom, v ktorom som vyslovil žiadosť, aby sa Čatlošovo zatknutie — ak je nutné — previedlo čo možno najmenej nápadnou formou, aby sa nenarušilo práve prebiehajúce odzbrojovanie, na ktorom som ešte považoval Čatloša za zúčastneného. Pracoval som práve na ďalekopise o Čatlošom zatknutí, keď mi bolo hlásené, že Čatloša nemožno nájsť. O niečo neskôr mi hlásil dr. Witiska, že zatknutie nariadil vodca, takže mi už neprichodilo zaujímať k tomu stanovisko. Opakujem ešte raz, že nariadenie, aby sa Čatloš zúčastnil na odzbrojovaní, bolo mimo mojej zodpovednosti.

O 5. hod. ráno 2. 9. oznámil dr. Grüningerovi prezidentov osobný tajomník, ktorý zostal túto noc sám v prezidentskom paláci, že Čatloš ušiel a údajne sa zdržiava v Novákoch. Dr. Grüninger o tom ihneď upovedomil policajného a vojenského atašé a vyslaneckého radcu Gmelina: policajný atašé odovzdal zprávu ihneď podľa želania dr. Witiskovi. Potiaľ vonkajší priebeh udalostí. Následkom toho výslovne konštatujem:

1. Čatloš bol v prezidentskom paláci zadržaný na môj popud. K tomuto popudu došlo z mojej strany z dôvodov opatrnosti.

2. Podnet k tomu, aby sa Čatloš použil v odzbrojovacej akcii, vyšiel od generála Hubického a bol v mojej prítomnosti schválený a nariadený zodpovedným veliteľom SS-obergruppenführerom Bergerom. Podľa toho, ako sme my traja posudzovali situáciu, zdala sa táto cesta skutočne užitočná a rozumná. Keďže odzbrojovacia akcia bola vojenskou záležitosťou, nie je za takéto použitie Čatloša zodpovedné vyslanectvo, ale nemecký veliteľ ako zodpovedné nemecké miesto.

3. Ako všetky ostatné vedúce osobnosti bol som až do neskorej noci z 1. na 2. septembra na základe Čatlošovho správania sa v predošlých dňoch presvedčený, že Čatloš drží s Tisom. Jeho konanie v posledných dňoch zdanlivo oprávňovalo pre takéto ponímanie.

4. SS-obergruppenführer Berger, s ktorým som dnes o tejto výčitke hovoril, ma upozorňuje na dve oznámenia, ktoré včera dostal. Mach vraj pred niekoľkými dňami v zúrivej potýčke s 35 gardistami vyhlásil o Čatlošom úteku, že Tiso a ja sme umožnili útek. SS-obergruppenführer Berger má o obidvoch oznámeniach písomné záznamy, ktoré sú mi k dispozícii a ktoré môžem na požiadanie predložiť. SS-obergruppenführer Berger mi na základe vlastného poznania udalostí potvrdil, že výčitky vznesené proti mne sú nehorázne.

5. Preto musím hlásenie, ktoré bolo predložené vodcovi a mne doručené prostredníctvom vyslanca Reinebecka, čo naostrejšie zamietnuť ako poburujúce a žiadať, aby môj výklad bol vodcovi osobne predložený.

Okrem toho prosím, aby som bol oboznámený so zdrojom zprávy a ich kanálom.

V prílohách k vojnovému denníku veliteľstva čs. armády je záznam hlásenia z 2. 9. 1944 (1,20 hod.) zo Zem. Kostolian, podľa ktorého volal telefonicky zo Šimonovian do Kostolian „p. min. gen. Čatloš, že ide s B. Bystricou a nesie veľmi dôležité zprávy.“ (VHA Praha, DO, Slovenské povstání, kart. 102.)

Svoj pobyt na povstaleckom území opisuje Čatloš v spomienkach. Jeho osud bol predmetom rozsiahlej rádiatelegrafickej korešpondencie medzi Londýnom a Slovenskom a medzi Ingram a Pikom. Čatloš bol od 5. do 13. septembra internovaný u partizánskej brigády Jegorova a 14. 9. 1944 odsunutý spolu s gen. Turancom lietadlom do SSSR.

428 Ako starý nacionálny socialista verím, že som si zaslúžil, aby sa mi poskytla možnosť náležite sa obhájiť proti takému nehoráznemu obvineniu.

Ludin

SŤA Praha. Auswärtiges Amt Berlin (Zahraničný úrad Berlín), 20/372471—372473. Fotokópia úradného záznamu telegramu. (Z nemčiny preložila HT.)

243

1944, september 5. Bratislava. — Telegram čis. 1343 nemeckého vyslanca Ludina Zahraničnému úradu v Berlíne s návrhom novej slovenskej vlády.

Citissime!

Pánu ríšskemu ministrovi zahraničia.

Spoločná porada prezidenta Tisu, SS-obergruppenführera Bergera a mňa viedla k nasledovnému návrhu vlády:¹

1. Ministerský predseda: dr. Štefan Tiso
doteraz predseda Najvyššieho súdu.
2. Minister pravosúdia a zahraničia: dr. Štefan Tiso,
stály zástupca v Ministerstve zahraničia:
vyslanec Polyak
3. Minister obrany: Haššík, doteraz župan v Nitre. Jemu je podriadená celá bezpečnosť a garda, vedená Kubalom, a armáda, ktorej hlavný veliteľ sa ešte určí
4. Minister vnútra: Mach
5. Minister školstva: Kočiš, doteraz generálny tajomník Hlinkovej strany
6. Minister hospodárstva: Medrický (ako doteraz)
7. Minister financií: Pružinský (ako doteraz)
8. Hlavný zásobovací úrad: Galan
9. Úrad propagandy: Tido Gašpar
10. Doprava a verejné práce: inž. Lednár, doteraz generálny tajomník v Sväze štátnych úradníkov.

Tuka mal túto noc pravdepodobne nový záchvat mŕtvice. Žiadam o supercitissime — schválenie.

Ludin

SŤA Praha. Auswärtiges Amt Berlin (Zahraničný úrad Berlín), 20/372470. Fotokópia úradného odpisu telegramu. (Z nemčiny preložila HT.)

¹ Demisia vlády sa uskutočnila 5. 9. 1944 a v ten istý deň bola vymenovaná nová vláda. Jej zloženie sa zhodovalo s nasledujúcim návrhom. (ŠSŤA Bratislava. Snem Slovenskej republiky, sekr. 1944, čís. 477/44.)